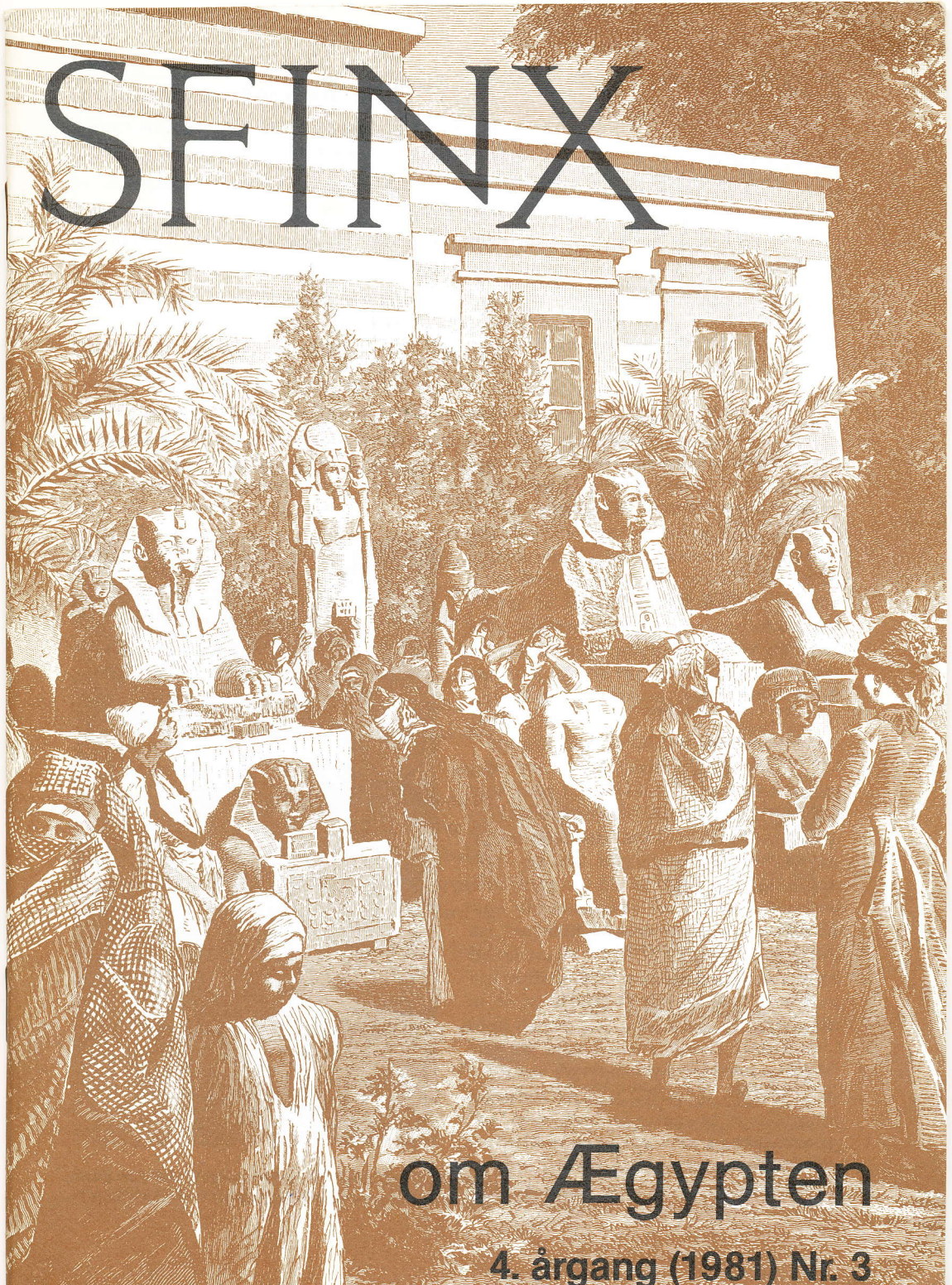

SFINX

om Ægypten

4. årgang (1981) Nr. 3

Røgelse og Myrrha skær

Kulten i de ægyptiske templer fulgte bestemte regler. De var skrevet ned på papyrus og hugget i relief på templerne vægge. Hver morgen var der et fast ritual, der skulle følges. Det begyndte med, at præsten vaskede sig for at blive kultisk ren. Derpå blev der tændt ild, og præsten greb sit første redskab, røgelsesbrænderen. Han hilste det lille bæger, hvor røgelsen skulle anbringes: »Vær hilset, røgelsesbrænder! Jeg har renset mig, for at jeg kan udføre ritualerne med dig!« Han lagde røgelse på flammen og nærmede sig guden. Det allerhelligste blev renset med den duftende røg, og det egentlige ritual kan tage sin begyndelse. Bollene slås fra gudeskrinets døre. Guden viser sig, og præsterne kaster sig på jorden. Der reciteres hymner, og gudens statue salves. Endnu engang brændes der røgelse foran guden: »Røgelsen kommer, den guddommelige duft kommer mod dig. Den renser dig, den klæder dig, den tager sin plads på dine arme. Vær hilset røgelse!« I den tætte, aromatiske tåge frembæres gudens ofre, og præsterne trækker sig tilbage.

Der skulle betragtelige mængder røgelse til for at klare efterspørgslen til alle landets templer. Der groede ingen røgelsestræer i Ægypten; det hele måtte importeres fra udlandet. I midten af 3. årtusinde var der et år blevet bragt »80.000 mål« røgelse fra landet Punt, og det er fremdeles altid Punt, der nævnes i forbindelse med røgelse, og alt

hvad der dufter godt. Der blev udrustet skibe specielt med henblik på at hente røgelsen hjem fra Punt, selv om lidt guld og forskellige eksotiske produkter blev bragt med ved samme lejlighed. Det ser ud til at have været en handelsforbindelse, der blev plejet i mindst 1500 år til tiden omkring år 1000 f. Kr.

Hvordan en sådan handels ekspedition til Punt foregik, kan vi få et indblik i fra det tidspunkt, hvor dronning Hatshepsut sad på Ægyptens trone. På vestbredden af Nilen ved Theben lod hun anlægge et stort terrasetempel. Det skulle fungere som dødetempel, hvor præsterne efter hendes død skulle foretage de ofringer, der var nødvendige for at hun kunne vedblive at eksistere i det hinsides. Samtidig var det et tempel for rigsguden Amon. De lange vægge bag søjlerne i det usædvanlige tempel indbød til utraditional udsmykning. Det blev til en slags vægavis over nogle af de ting dronningen havde foretaget sig i sin regeringstid. Der var for eksempel transporten af to magtige obelisker fra stenbruddene mod syd ved Aswan og så færden til Punt. Ingen af disse begivenheder var dog enestående - andre konger havde gjort det samme før i tiden; men de havde ikke valgt at fortælle om det i billeder.

Hvor lå så dette land fuldt af røgelse og eksotiske luksusvarer, som ægypterne gjorde sig så store anstrengelser for at skaffe

sigt? Derom strides forskerne endnu. Selv om Punt endte med at blive næsten så legendarisk som Eldorado og Atlantis, er det dog klart, at landet engang eksisterede.

Punt eksporterede hovedsagelig røgelse, og da landet også kunne klare at eksportere træer, som røgelsen kom fra, er det indlysende, at Punt ikke blot var et led i en handelskæde, men at landet selv producerede varen.

De to typer røgelse, der især blev anvendt i Ægypten, var *olibanum* og *myrrha*. *Olibanum* er en duftende harpiks, lys gulbrun, grønlig eller næsten farveløs, i modsætning til andre arter, der er kraftigere farvede. Jo hvidere, desto finere, siger den romerske naturhistoriker Plinius. *Olibanum* fås fra et lille træ af Boswellia-familien, der hovedsagelig groer på Somali-kysten og i Sydyemen. En variant fås fra en art, der findes i det østlige Sudan og den tilgrænsede del af Ethiopia. *Myrrha* er en gummi-harpiks fra Balsamodendron og Commiphora, der ligeledes findes i Somalia og Sydyemen. Den har en gulligrød farve og skulle derfor være let at kende fra *olibanum*.

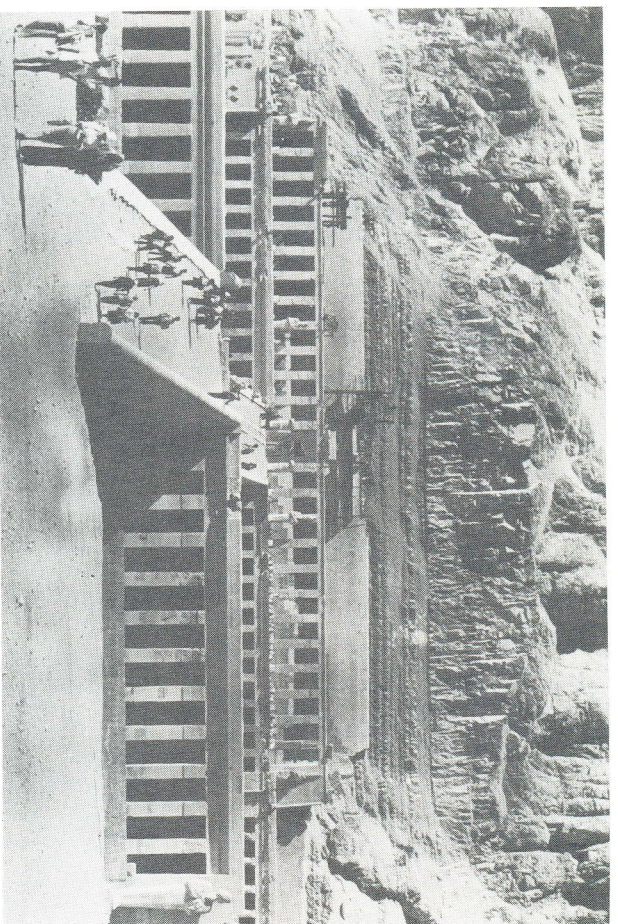
I Hatshepsuts relieffer ses to slags træer, den ene med tæt, grønt løv, den anden med nøgne grene. Begge er imidlertid så stiliseret gengivet, at det ikke er let at afgøre, om der er tale om samme træ på forskellige årstider eller om to forskellige træer. Det løvrigte træ kunne svare til det *olibanum*-træ, der groer i Sydyemen, hvorimod det bladløse træ kunne ligne de tornede, næsten bladløse træer, der findes i Somalia. Det må dog undersøges, at billedene af træerne ikke er noget særligt anvendeligt bevis, da de svarer til den traditionelle gengivelse af »et træ«.

Punt siges i teksterne at ligge mod »øst«, og man rejste dertil med skib over »det store grønne« = havet. Både for at komme til Sydyemen og til Somalia måtte man vove sig ud på Det røde Hav. To udtørrede floddale, *wadi*'er, fører fra Nilen til kysten af Det røde Hav, og de har fra gammel tid væ-

ret brugt som færdselsåre til stenbruddene i ørkenen. I *wadi*'erne findes der indskrifter, der nævner røgelseskibe til Punt og hjemkomsten fra Punt. Der var vel næppe nogen grund til at hugge sådanne beretninger ind i klippvæggen, hvis ikke ophavsmandene netop var passeret forbi med ekspeditionen og havde gjort holdt her. Men blev skibene bygget i Ægypten og båret den lange vej ud til kysten, eventuelt som halvtabrikata? Eller blev de bygget på et værti ude ved kysten, hvor der ellers ikke synes at have været byer før langt senere?

På grundlag af det materiale, der indtil nu er fundet, er det rimeligt at søge Punt et sted, hvor de jordbundsmæssige og klimatiske forhold er gunstige for dyrkning af røgelsestræer. Samtidig er det klart, at man for at komme dertil havde brug for ret store skibe, der var så robuste, at de i det mindste kunne lise sig langs en kyst. Endvidere må man koncentrere sig om et sted, der har en befolkning med negroide træk, selv om man må tage hensyn til, at de kunstnere, der har afbildet »de indfødte«, kan have støttet sig mere til traditionen, end til hvad de selv havde set. Alt i alt er der meget, der tyder på, at Punt skal søges et sted på Somali-kysten, selv om man endnu mangler det endelige bevis, som f.eks. en indskrift, fundet på stedet, der siger »Her ligger Punt«!

Det kunne måske være interessant at se, hvad der videre skete med al denne importerede røgelse. Røgelsen var i princippet bestemt for Amons templer. Den blev skænket guden af dronningen. Hun havde betalt for den med naturalier, for mønter var endnu ikke opfundet. Det er ikke vanskeligt at forestille sig, at præsterne byttede eller solgte den videre efter behov. De andre guder havde også brug for røgelse, og privatpersoner behøvede den i dødekulen. Under mundåbningsceremonien, hvor den døde blev gengivet sine evner til at spise og tale, blev der ofret røgelse næsten på samme måde som foran guden i templet. Til trods for de store transportomkostninger, som

Dronning Hatshepsuts terrasetempel ved Deir-el-Bahari. Reliefferne fra dette tempel har tjent som forlæg for »tegne-serien« på side 94-95.

kunne have fået præsterne til at sætte prisen højt, var røgelse ikke voldsomt kostbar. 4 l røgelse »kostede« omkring 2 *deben* (1 *deben* var en værdimåler, der svarede til værdien af 91 g kobber). Det samme kostede et par sandaler - eller 50 fisk.

Præsterne kan også have solgt røgelse og myrrha til mere profane formål, for begge dele blev brugt til at parfumere salver og olie. Ægypterne var berømte for deres velduftende salver; hos romerne var ægyptisk salve den foretrukne. Duft spillede en væsentlig rolle for ægypterne, også i erotisk sammenhæng. »Når du åbner dine arme, har jeg det som en fra Punt!« hedder det i et kærlighedsdigt. Og var det ikke netop duft, der var medvirkende til Hatshepsuts egen guddommelige undfangelse? Hør blot hvad hun har at fortælle om dengang vguden Amon forklædt som hendes far trængte ind i paladset for at forføre hendes mor (det er ganske vist, for Hatshepsut har selv fortalt om det på væggen i sit tempel!)

»Han fandt hende sovende i det inderste

rum i hendes palads. Hun vågnede ved duften af gud, idet hun smilede til hans Maie-stært. Han gik straks frem mod hende. Han fik lyst til hende, og han gav hende sit hjerte. Han lod hende se sin (rigtige) gudeskikkelse, efter at han var kommet helt hen til hende. Hun jublede over at se hans potens, og kærlighed til ham strømmede gennem hendes krop. Paladset var fyldt med duften af gud, der duftede som i Punt.« Derpå gjorde guden hvad han ville med hende, og Hatshepsut blev resultatet. Dronningen havde sandelig al mulig grund til at forevige ekspeditionen til velduftens hjemland på væggen i sit tempel.

Lise Manniche

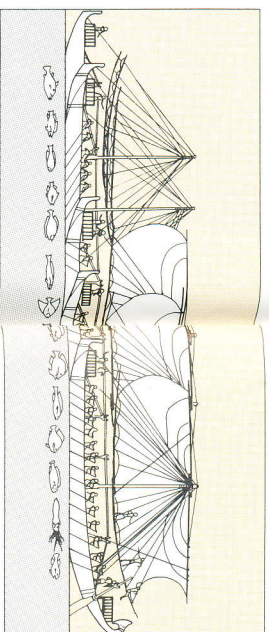
Litteratur:

Rolf Herzog: *Punt* (Abhandlungen des Deutschen Archäologischen Instituts Kairo. Ägyptologische Reihe, Band 6). Glückstadt 1968.

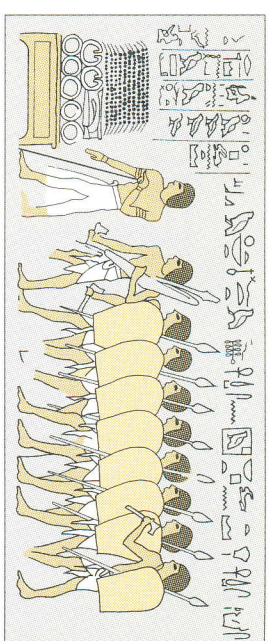
Suzanne Ratié: *Hatshepsut. Die Frau auf dem Thron der Pharaonen*. Wiesbaden 1974.

REJSEN TIL PUNT

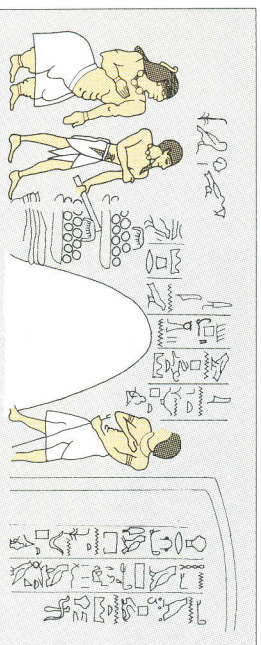
Tekst og tegning: Lise Manniche

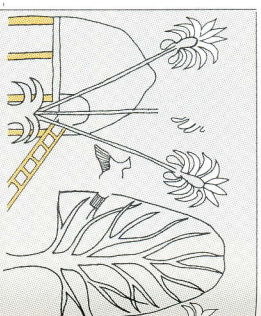
Regeringsår 9. Dronning Hatshepsuts skibe har sat sejl for at drage over havet til »Guldens Land«, Punt, for at hjembringe landets forunder-

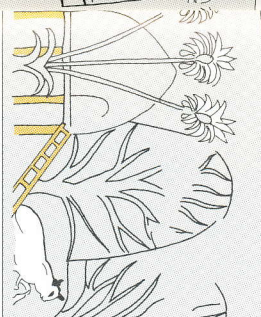
lige varer til dronningen. Man ankommer i god behold og lægger til ved kysten. Dronningens udsending, Nehsi, går i land med en ledsager og otte rekutter for at møde fyrsten af Punt. De lægger et udvalg af deres medbragte va-

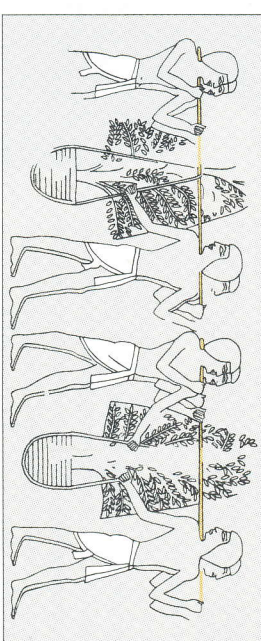
Fyrst Perahu og hans hustru hilser de fremmede. »Hvordan er I kommet hertil? Er I kommet over himlen, eller er I rejst over havet? For Ægyptens

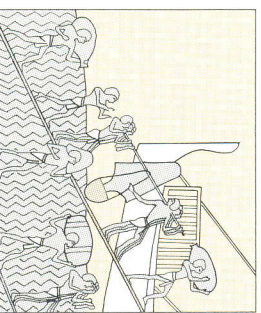
konge står alle veje åbne!« Fyrsten viser et udvalg af sit lands produkter: guld, røgelse og ibenholt, og Nehsi inviterer fyrsteparret til sit telt.

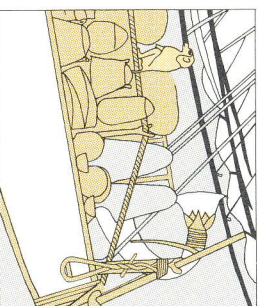
lygger de fede køer, som de også skal have med hjem.

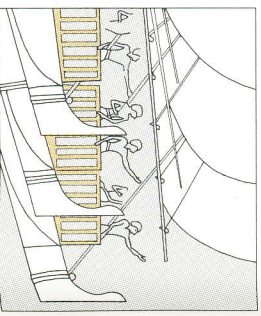
Nu skal der bestilles noget. Soldaterne pakker træernes rødder ind og anbringer dem i kurve, der kan løftes af 6 soldater med en bærestang. Der er 31 træer, der skal bæres ombord.

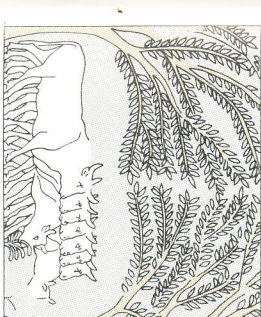
Nede ved bredden er der travlt. Krukker og sække slæbes ombord, og her kommer det første hold soldater med deres træ.

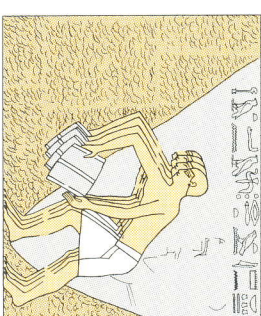
Varene staves ombord på skibet. Bavianen skal også med hjem til Ægypten.

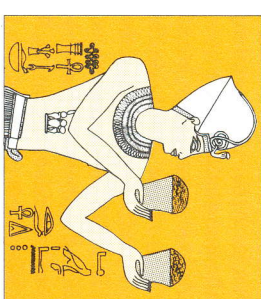
Skibene sætter stævnen mod Ægypten. Efter mange dages rejse over havet ser sømændene atter Ægyptens kyst.

Røgelsestræerne bliver plantet foran Amon-templet i Det-el-Bahari, og køerne græsser i deres skygge ligesom derhjemme.

Bjerge af rød myrtha skal måles i skæpper og noteres op, inden det indgår i templets beholdning.

Til sidst offer dronningen to skåle røgelse til guden Amon, som symbol på den rige last, hun har bragt guden.